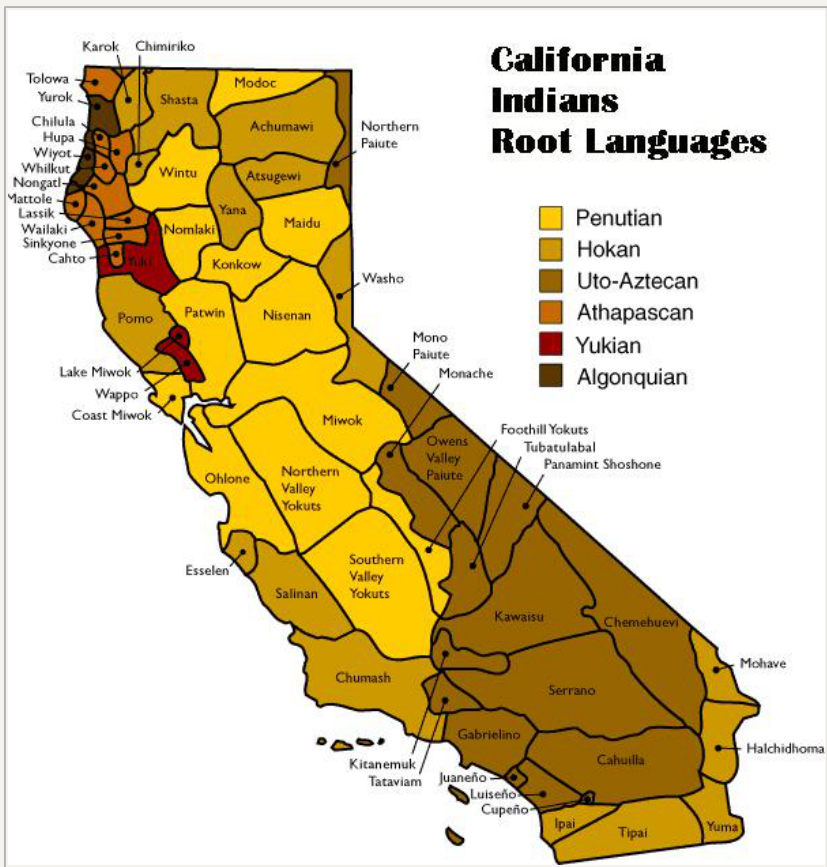

Et møde med Karuk

Af [Line Mikkelsen](#) 24. oktober 2011 • I kategorien [truede sprog](#) • 📧 ✉️ 📱 🌐

Californiens oprindelige sprog og sprogfamilier (Kort: California State Parks)

Da europæerne først kom til Kalifornien taltes der mange forskellige sprog, rigtigt mange sprog – 78 iflg. [Golla](#) (2011) – og meget forskellige sprog. Under en trediedel af disse 78 sprog kan med sikkerhed henføres til etablerede sprogfamilier (algonkinsprog, athapaskisk og uto-aztekisk). Resten er enten "enesprog" (sprog uden slægtninge) eller med i en af Edward Sapirs to kontroversielle storfamilier: Hokan og penutisk (hver især opkaldt efter ordet for "to" i de pågældende sprog).

Da jeg kom til Kalifornien i 1998 taltes der også mange sprog, men ikke de samme. Af de 78 oprindelige sprog er omkring halvdelen uddøde (eller i hi) og resten er stærkt truede ([Hinton 1994](#)). Omvendt tales der nu et væld af indvandrersprog, først og fremmest engelsk. Jeg vidste ikke noget om de oprindelige sprog og kulturer da jeg kom til Kalifornien. Jeg kom for at studere teoretisk lingvistik på [UC Santa Cruz](#), og deres ekspert i Kaliforniske sprog, [Bill Shipley](#), var netop gået på pension.

Dog skal man ikke bo og færdes i Kalifornien ret længe før man begynder at undre sig over nogle af stednavnene: Yosemite, Tamalpais, Tahoe, Soquel, Malibu. En ven gav mig løsningen: køb Bill Brights bog [1500 California Place Names](#) og lad den ligge i bilen/rygsækken. Der gjorde jeg så og lærte, bl.a., at Yosemite er fra Southern Sierra Miwok og betyder dræberen; Tamalpais er fra Coast Miwok og betyder vestligt bjerg; Tahoe er fra Washoe og betyder sø; Soquel er formodentligt fra Santa Cruz Costanoan og betyder i så fald laurbær; og Malibu er fra Ventureño Chumash og betyder "det larmer derovre hele tiden" dvs. brændingen. Det var min indfaldsvinkel til Kaliforniens oprindelige sprog og Bright, eller rettere hans bog, var min første ledsager.

FORELÆSNING OM KARUK
ved Line Mikkelsen, Associate professor i
lingvistik ved UC Berkeley, Californien
Fredag 28 oktober kl 11-13
Aarhus Universitet, Bygning 1325, Lokale 136

Jeg blev PhD i 2004 og fik job på [UC Berkeley](#), uden at vide at det var her Bright tog sin PhD i 50'erne. Det var først da han døde i 2006 og lingvistikinstituttet afholdt en mindehøjtidelighed for ham at tiøren faldt. Gennem kollegaer,

Seneste sprognyheder 📰

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'truede sprog'

Et monument over truede alfabeter
Sprogdrab

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Monica Scheuer til Jødiske efternavne
jane til Jødiske efternavne
InglêS til Sprogene i Mozambique
Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
Henrik Klindt-Jensen til Ded borrijnholmska måled

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Klamathfloden i Karuk-territoriet. Efter mange års strid blev det i 2010 besluttet at genoprette floden og fjerne fire kunstvandings- og el-producerende dæmninger, især for at fremme laksefiskeriet (Foto: Andrew Garrett)

ordlister, tekster og sproglige optegnelser fra Gibbs (1851), Powers (1877), Curtin (1889), Kroeber (1902-1903), Merriam (1910-1921), Harrington (1925-1929), de Angulo og Freeman (1929), Gifford (1932, 1942), og sidst, men ikke mindst, Bright (1949-2006). Fra disse ved vi en masse om Karuk fonetik, fonologi, morfologi og ordforråd, men meget mindre om ordstilling og syntaks. Ligeledes er lærebogsmaterialer for Karuk-lørnere en mangelvare. Andrews ide var at forsøge at udbedre begge mangler ved at udbygge [Bright og Gehrs netordbog](#) med tekstmateriale og lydclip. Tekster er der masser af, men for at kunne samkøre disse med ordbogen skal de først digitaliseres og analyseres.

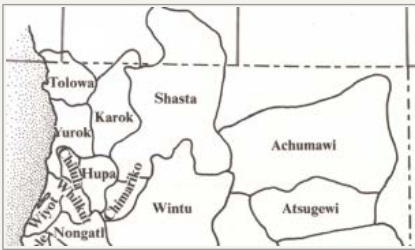
Karuk er et agglutinerende sprog, dvs meget lange ord med mange små dele der hver især har en betydning og, i mange tilfælde, indflydelse på udtale og tryk. Et godt eksempel er et ord som *tóopvóonfúruk*. Det betyder `hun er gået indenfor igen' og består af fem morfemer: *ta* (før nutids mårkør) + *u* (subjekt er tredje person ental) + *ip* (igen) + *vóon* (kravle) + *fúruk* (ind i et indelukke). *ta +u* bliver til *too*. *ip* mister sin vokal og bliver til *p*. *fúruk* mister sin tone (*ú*) og den indfinder sig så på *tóo* istedet.

Tre eksempler på hvordan Karuk lyder, hentet i [Karuk-netordbogen](#). Klik og hør:

- [akáay paxuntápan kitnaaktih](#), Who cracks acorn? (indtalt af Lucille Albers)
- [hóoy pa-mi-`aramah](#), where the-your.(sg.)-child, Where is your child? (indtalt af Vina Smith)
- [vísurur úum táay pooxrúunhatih](#), The bear is growling a lot (indtalt af Sonny Davis)

Så det var den ene del af projektet. Lydoptagelser er der også forholdsvis mange af, men kvaliteten er generelt for dårlig til undervisningsbrug, så den anden del af projektet er at lave højkvalitetsoptagelser af Karuk talt af de 6-10 personer der taler Karuk i dag.

Omkring halvdelen af dem er allerede engageret i sprogundervisning i form af "community classes" og/eller ["Master-Apprentice Programs"](#), hvor hver af disse Karuk-meste har en Karuk-lærling. Flere af disse lærlinge bidrager til ordbogen med lydclip fra deres arbejde med mestrene.

Karuk, Yurok og omliggende sprog. Sprognavnet Yurok er fra Karuk (hvor det staves yúruk) og betyder 'ned ad floden' . Karuk (tidligere stavet Karok) er også fra Karuk (hvor det staves káruk) og betyder 'op ad floden'. Der er formodentlig tale om samme -uk som i -fúruk (ind i et indelukke) fra ordeksemplet ovenfor (Kort: Handbook of North American Indians). Klik for tydeligere kort.

dernæst to kom-igang bøger: [Karok Myths](#) (indsamlet af Kroeber & Gifford) og [The Karok Language](#) (Bill Brights grammatik med tekster og leksikon). Der var han jo igen, ham Bright, og igen blev han min ledsager, denne gang på en rejse gennem et sprogs lyde, fonologiske regler, ord dannelse, begreber, grammatik og fortællestil.

I februar 2010 kørte jeg så med Andrew nordpå for første gang. Der var møde i [The Karuk Language Restoration Committee](#) og det var jo en oplagt anledning for os til at stikke fingeren i jorden og mærke om der var lokalinteresse for et nyt sprogligt tiltag. Jeg havde ingen personlig erfaring med Native Americans og ingen fornemmelse for Tribal Politics, andet end spredte advarsler om at det kan være noget kompliceret noget, så jeg var nervøs – lidt ligesom første skoledag. Mødet skulle finde sted i

studerende og workshops (især Leanne Hinton's [Breath of Life](#)) blev jeg hele tiden "udsat" for kaliforniske sprog, men havde ikke nogen fortolkningsramme eller fagligt formål, så min interesse var passiv indtil min kollega [Andrew Garrett](#) i efteråret 2009 inviterede mig på en kop kaffe og spurgte om jeg kunne tænkte mig at starte et projekt med ham om Karuk, et af Sapirs hokan-sprog der tal(t)es langs Klamath-floden i det nordvestlige Kalifornien.

Karuk er på ingen måde et ubeskrevet sprog. Der er

Karuks traditionelle territorium (afgrænset med gult) i det nordligste Kalifornien (Kort: karuk.org)

Andrew har længe arbejdet med [Yurok](#), et sprog der tilhører den algiske sprogfamilie (Algonquian på sprogkortet ovenfor) og som tal(t)es ved Klamath-flodens udmunding (ca. 550 kilometer nord for San Francisco) og dermed nabo til Karuk.

De to sprog er ubeslægtede men har været i tæt kontakt længe med en del tosprogethed. Højest sandsynligt kom Yurok-folket gennem Karuk-folkets område på deres vandring fra det nordvestlige Kanada (hvor algisk/algonkin hører hjemme) til deres nuværende hjemsted ved Klamath-flodens udmunding, og en sammenlignende undersøgelse kan derfor muligvis kaste nyt lys på denne folkevandring og samfærden mellem de to folkeslag og sprog.

Jeg sagde ja til tilbuddet og Andrew forærede mig

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter engelsk esperanto Formidling fransk identitet konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi sprogbort Sprogpolitik sprogteknologi svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprognavn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
november 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
oktober 2011	Sproget.dk
september 2011	Svenska Akademien
august 2011	Ø (Schwa.dk)
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	

Yreka og det tager omkring 5 timer at køre derop fra Berkeley, så der var masser af tid til at lufte mine bekymringer for Andrew i bilen. Han var samme mølle igennem for godt ti år siden, da han tog med Juliette Blevins til Yurok-land for første gang, og han gav mig tre gode råd:

1. Hver deltager præsenterer sig ved hvert møde, og gør din så personlig som mulig: tal dansk f.eks.!
2. Husk på at sprog er vores arbejde og vi bliver betalt for det; for dem er det et personligt anliggende: der er følelser og rettigheder på spil, og især de unge har mange andre ting at lave så vi bør indpasse os efter deres planer og prioriteter.
3. Hold ved og vær behjælpesom!

Jeg forsøgte at følge disse råd så godt jeg kunne, og det hjalp – og hjælper stadig. Efter at alle havde præsenteret sig (jeg på dansk), var der opdateringer fra forskellige grupper og dernæst teknisk træning for Lærlingene i brug af lydredigeringsprogrammer. En eller anden fik den fine idé at Mestrene skulle rykke ind i et tilstødende lokale og tale Karuk sammen. Jeg er ikke god til teknik, men kan dog flytte stole, så jeg fulgte med ind ved siden af og hjalp med at få stolene sat i en rundkreds, og så var det ellers med at slå ørerne ud. Pludselig befandt jeg mig i en anden verden: en verden jeg kun havde læst om, aldrig hørt eller oplevet. Ind imellem fangede jeg et ord – måske – men det meste af tiden var det som at lytte til en form for musik jeg aldrig havde hørt før. Det var forvirrende, overvældende og dybt rørende.

Vi tager turen derop med jævne mellemrum (hold ved!) for at arbejde med Karuk-mestrene, hovedsageligt Vina Smith, Sonny Davis, og Lucille Albers og nogle gange også deres lærlinge. I mellemtiden arbejder vi så på at gøre lydoptagelser og tekster internet-klar.

Hvis det bare var Andrew og jeg, ville vi aldrig komme nogen vegne, men heldigvis er der stor interesse for projektet blandt de studerende på Berkeley. Dette semester har vi en arbejdsgruppe med otte ph.d.-studerende og to BA-studerende. Vi mødes hver fredag – i The Bill Bright Seminar Room! – og gennemgår tekster, xml-kode, lydclip osv. Vi har også søgt, og fået, penge fra National Science Foundation til at lave en [træbank for Karuk](#), dvs. syntaktisk analyse af samme tekstkorpus. Igen er ideen at lade lingvistisk forskning og sprogbevaring gå hånd i hånd.

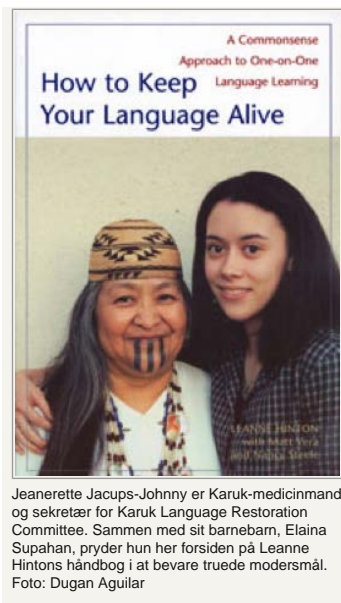
To af Karuk-mestrene har åbenbart samme syn på sagen. Da Andrew og jeg var i Yreka i juni måned for at arbejde med Sonny og Vina, satte vi os ud på terrassen for at nyde det gode vejr. Vi lod båndoptageren køre, og Sonny og Vina snakkede, på engelsk, om løst og fast. Da vi foreslog at de skulle slå over i Karuk, sagde de "Kun hvis I også gør det." Og så måtte vi jo pludselig tage springet ud på det dybe vand.

[Line Mikkelsen](#), *associate professor*
Department of Linguistics, UC Berkeley

Læs også:

1. [Klingon og mutsun](#) Lt. Worf, en tam klingon fra Star Trek. Her ved årsskiftet indledte DR HD en kavalkade med 10 af de 11 Star Trek-spillefilm. De bliver vist lørdage kl 20.50. Foreløbig...
2. [Canadas indianere](#) Mens der er fem sprogfamilier i Europa, er der ca. 50 i Nordamerika, og ikke færre end 11 af dem i Canada. Flere af de indianske sprogfamilier er temmelig store....
3. [Sprogdiskrimination forbydes i Californien](#) Californiens flag Californiens lovgivende forsamling har vedtaget en bestemmelse der forbyder forretninger mm at stille krav om at der bruges et bestemt sprog (læs: engelsk). Californien har nu i et...
4. [Mere om sprogdraub](#) I 1850 påbød Canada at alle børn af "hel- og halvblodsindianere" i alderen 9-15 skulle interneres på kostskole og lære engelsk eller fransk sprog og europæisk kultur. Der blev de...

Tagget med: agglutinerende, algonkin, Californien, Edward Sapir, feltarbejde, hokan, indianere, indianersprog, isolat, Karuk, Nordamerika, revitalisering, USA, uto-aztekisk, William Bright, yurok

Jeanerette Jacups-Johnny er Karuk-medicinmand og sekretær for Karuk Language Restoration Committee. Sammen med sit barnebarn, Elaine Supahan, pryder hun her forside på Leanne Hinton's håndbog i at bevare truede modersmål. Foto: Dugan Aguilar

juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.